

NYIM6
SZEGED

NYELV
IDEOLÓGIA
MÉDIA

Language/Ideology/Media
Gender/Sexuality Relations
in Hungary

This is an annual interdisciplinary conference that was first launched in September 2005. It has turned out to be the only regular research forum for feminist scholarship concerned with Hungarian cultural practices of gender and sexuality..

A TÁRSADALMI NEMİ VISZONYOK
İNTEZMÉNYESÜLESE
A "MAGYARSÁG" ÉS A "NEMISÉG" METSZETEI

NYIM6
SZEGED

Szegedi Tudományegyetem
Angol_Amerikai Intézet, TNT
Szeged 6722, Egyetem u. 2.
+36 62 544 526
www.arts.u-szeged.hu/ea/sgender

2010.
október
1-2

ABSZTRAKTOK

Annus Irén

SZTE, Társadalmi Nemek Kutatócsoport, Amerikanisztika Tanszék

Matyómintás országimázs: Nők, férfiak és nemzeti reprezentációk

Ha a nemzetek valóban elképzelt közösségek, ahogyan azt Anderson állítja, akkor minden kulturális reprezentációban tükröződik az adott közösség elképzelése önmagáról, ezen belül a nő és férfi helyéről, szerepéről. Különösen érdekes lehet, ha mindez a külföldiek felé megfogalmazott országimázs keretén belül történik, hiszen ilyenkor a reprezentáció megpróbál a célközönség (vélt) elvárásaihoz is igazodni. Jelen dolgozat a 2008-as "Magyarország – életre szóló szerelem" szlogenű képsorozat egyes elemeit kívánja nagyító alá venni, megvizsgálva, az országimázs eme matyómintás változata hogyan lát(tat)ja és jelöli ki a különböző nemi tereket és szerepeket. Az előadás az FP6-os LINEE (Languages in an Europe of Excellence) program keretén belüli kutatás alapján készült.

Antoni Rita

SZTE, Angol_Amerikai Intézet, Társadalmi Nemek Tudománya Kutatócsoport

Gender-attitűdök a magyarországi goth színtéren

2009 nyarán hiánypótló szándékkal átfogó felmérést készítettem a magyarországi goth színtérről. A kérdőívet 168 tizennégy és negyven év közötti válaszadó töltötte ki. A gender-attitűdöket felmérő kérdések elszórta szerepeltek, és így is jelentős ellenállást de legalább is értetlenkedést, idegenkedést váltottak ki. Noha a színtér – a fősdor előírásaitól, korlátozásaitól elszakadva – egyértelműen kifejezésre juttatja a gender performatív jellegét, és egyúttal, más szubkultúrákkal ellentétben, „férfi-identifikáció” nélkül teszi lehetővé az erős, asszertív nőiség (illetve egyúttal a homoszexualitás stigmája nélküli emocionális férfiasság) megélését. Bizonyos gyakorlati megnyilvánulásokban (az ideális nő és férfikép megfogalmazása, vagy a válaszadók vélekedése a házimunka megosztásáról) kiugróan progresszívnek bizonyul, noha a résztvevők ezt - az amerikai színtérral ellentétben - nem mindig tudatosítják, és nem szívesen reflektálnak rá. Ha a női(es)ségről van szó, kifejezett gender-vakság jellemző. Miért ilyen népszerűtlenek e témák, és miért vannak jelen markánsan a feminizmusmal kapcsolatos negatív sztereotípiák ebben az intellektualitásra különös hangsúlyt fektető, a nemek kapcsán alapvetően az egyenlőség szellemében gondolkodó közegben is? Megítélésem szerint az okok a tömegkultúra felszínességéhez képest definiált műveltség/kreativitás előtérbe helyezésében, a mainstream társadalomhoz képest megfogalmazott fokozott kívülállás-tudat hatásában keresendők.

Benkő Krisztián

Max Nordau és a Bangha Béla-kör esztétikája

Az előadás szövege részlet egy készülő, nagyobb terjedelmű értekezésből, melynek tervezett címe: Cion és Spárta. Az értekezés egésze részben folytonosságot képez elmúlt öt évben folytatott munkámmal, részben új irányvonalat kezd. 2005 és 2007 között foglalkoztam intenzívebben a "magyarság" és "nemiség" közötti analógiával: a mára intézményessé vált radikális nemzeti beszédmóddal való közösségvállalás révén törekedtem a nemzetközi diskurzusban már létező queer nation fogalom radikalizálására (ennek eredménye Önkívület című könyvem). 2007 és 2009 között az etnikum analógiája helyett -- az unheimlich/grácia oppozíciót bevezetve -- a gender politikában a nem-etnikai értelemben vett másság kategóriájának kidolgozásával kísérleteztem (továbbra is analógiában radikális nézőpontokkal -- így a csonkított nemzet-test képzetével -- ennek eredménye a részletekben már publikált Bábok és automaták című doktori értekezésem). Munkám legújabb fázisa továbbra is fenntartja a különbözőségi foucault-i értelemben vett "antihumanizmust", értve ezen az "emberiség" létezésének tagadását. A korábbi nemzetek közötti (magyar és queer) szövetség fenntartásával azt igyekszem szemügyre venni az új munka során, milyen analógiák mutatkoznak a "gender politika" történetében a cionista mozgalommal és Izrael Állam történetével. A párhuzamok feltérképezése során az Aiszkhülosz Oltalomkeresőiben tematizált menedékjog kérdéséről a XIX-XX. századi szubkultúrák (Bangha-, George-, Bloomsbury-kör, prousti Szodoma) gettósodásán és a Harmadik Birodalom kitelepítési kísérletein át egészen a New York-i Garrett Graham 2010-ben megjelent The Gay State című könyvéig számos jelenségre kiterjed. A konferenciára készülő részlet azt vizsgálja, milyen viszony tételezhető a pesti cionista Max Nordau Harmadik Birodalomban gyakorlatba átvitt Entartung (elfajzás) elmélete és a szélsőjobboldali queer Bangha Béla-kör esztétikája között.

Biró Zsuzsanna Hanna

WJLF, ELTE PPK

Pedagógiai diskurzusok, nemi szeparáció a dualista Magyarországon

A társadalmi nemi viszonyok intézményesülése szempontjából az oktatás kitüntetett területnek számít. Közismert, hogy a 19. század vége óta a tanítói/tanári foglalkozáson belül a nők aránya fokozatosan növekedett, a 20. század második felében egyes szinteken erős női felülreprezentációt eredményezve. A pedagógusszakmák „elnőiesedése” nagyban hozzájárult a nemi szeparáció újratermelődéséhez. A folyamat azonban nemcsak a pedagógusi és egyéb szakmák összehasonlításában, hanem magán a pedagógián belül is megfigyelhető. Amennyiben az intézményes oktatás/nevelés egyes szintjeit vizsgáljuk, a 20. század első felében a nők érvényesülési lehetőségeit – a nemileg szegregált oktatás feltételei között – a nők képzési igényei határolták be. A későbbiekben a határ az általános iskola alsó és felső tagozata között jelent meg, majd az alsó- és felsőközépfokú képzés közé került, s várhatóan – az érintett oktatási szintek presztízsének csökkenésével – először a középfok és a felsőfok, majd az alap- és a mesterképzés között fog beállni. (A felsőoktatást elérve, már az egyes tudományágak között erős eltérésekkel.)

A belső nemi szeparációnak azonban van egy – ugyancsak intézményesen jól megragadható, de talán kevésbé kutatott – területe is, a szakmai közéletben való részvétel. Saját kutatásaim ezen belül elsősorban a pedagógiai folyóiratokban megjelenő publikációs aktivitás elemzésére terjedtek ki. Előadásomban egy olyan korszakkal foglalkozom, amelyre az etnikai-vallási sokszínűség volt még jellemző. Egy kortárs bibliográfia (Hellebrant pedagógiai repertórium) alapján bemutatom, hogy mely orgánusok, illetve mely témák nyújtottak platformot a női nem számára a szakmai diskurzusokba való bekapcsolódásra, s a szereplők diskurzív gyakorlata milyen módon erősítette meg a nemek intézményes szeparációját. Kortárs lexikonok adataira támaszkodva azt vizsgálom, hogy a szakmai közélet női tagjainak témaválasztására, illetve társadalmi elismertségére (elitbe kerülésére) milyen módon, illetve mértékben volt kihatással etnikai-vallási, valamint státuszbeli hovatartozásuk. A „magyarság” és „nemiség” metszéspontjai előadásomban a női pedagógiai szakírók társadalmi-kulturális háttérének és publikációs tevékenységének összefüggésein keresztül lesznek kitapinthatók.

Bocsi Veronika

Debreceni Egyetem, Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar, Társadalomtudományi Tanszék

A szabadidő szociológiájának gender-szemponturnak megközelítése

A szabadidő mennyiségének és felhasználási módjainak elemzése során a gender-szemponturnak közelítési módszer rendkívül hasznos lehet, hiszen az időmérlegvizsgálatok tanúsága szerint a férfiak és a nők kötetlen időmennyisége között komoly differenciák találhatók. Azonban nem csupán a két nem szabadidejének mértéke mutat eltérő vonásokat, különböznek a szabadon választott tevékenységek típusai és aktivitási fokok is – a nők kötetlen időtöltése pl. passzívabb, de a kommunikációra jobban irányuló formákat mutat, míg a férfiak az aktívabb szabadidő-eltöltési módokat preferálják.

Mindezen tendenciákat átszínezik az utóbbi évtizedek időfelhasználásának trendjei – pl. a szabadidő mennyiségének növekedése, ami napjainkban átlagosan kb. 4-5 óra kötetlen időfelhasználást biztosít, vagy az ún. szabadidő-társadalmak kialakulása, amelyekben a kötetlen tevékenységek identitásképző és önértelmezését segítő funkciója is megfigyelhető. Elemzésünk célja az, hogy egy 2005-ös regionális, majd nem ezer fős hallgatói adatbázis segítségével megragadjuk a szabadidő felhasználásának nemi különbségeit. Az egyetemi campusokon megvalósítható életformában a kötetlen tevékenységek nagyobb hangsúlyt kapnak, hiszen a fizetett munka és a családi, háztartási kötelezettségek a diákok életformájában kevésbé jelennek meg. Véleményünk szerint az alapvető nemi differenciák ebben a közegben ezáltal tisztábban, a külső tényezőktől kevésbé befolyásolva ragadhatók meg. Elemzésünk kiterjed az egyes szabadidős tevékenységek gyakoriságának nemi eltéréseire (pl. olvasás, színházba járás, művészeti tevékenységek, számítógéppel kapcsolatos tevékenységek, pl. chat, játék, adatletöltés). A tevékenységek együtt járását a parciális korreláció módszerével vizsgáljuk meg – kiemelten figyelünk a fiúk és a lányok körében tapasztalható eltérésekre. Végül faktoranalízis segítségével igyekszünk megrajzolni a különböző szabadidős csoportokat (pl. modern orientáció, klasszikus orientáció) és megvizsgáljuk, hogy ezek a faktorok a két nem esetében azonos rajzolatokat és arányokat mutatnak-e.

Bolemant Lilla

Comenius Egyetem, Pozsony, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

Az emigráció "nembeli" jellege

Előadásomban azt vizsgálom, hogyan jelenik meg a választott regények (Földes Jolán: A halászó macska utcája, Zilahy Lajos: A lélek kialszik) egyes kiadásai kapcsán a szerző és a szöveg értelmezése, mennyiben változik a szöveg értékelése, kategorizálása a szerző nemének ismerete és nem ismerete függvényében, hogyan jelenik meg a női és a férfi szerep a két, emigrációról szóló regényben, mennyiben változik, és mennyiben marad azonos a regény szereplőinek nőként/férfiként megélt helye/identitása a családon, a közösségen, a társadalom belül. Azt állítom, hogy a nemi identitás és a nemzeti identitás összefonódásainak feltárásával mindkét műben kimutathatók bizonyos sztereotípiák, amelyek a 19. századi nemzetfelfogásban, s a nemi szerepek „természetességében” gyökereznek. Emellett azonban ugyanilyen mértékben jelen vannak a „tipikusan” férfi és „tipikusan” női gondolkodás jegyei, vagyis a kétféle életfelfogás eltérései is. Azt is vizsgálom, megnyilvánul-e, és ha igen, hogyan, és milyen értékrend mentén, a feminista nézőpont, amely a 20. század első felének gondolkodásában, irodalmában már bizonyos mértékben jelen van. Vajon mennyiben változik ugyanaz a szöveg értékelése a társadalmi gondolkodás és a kultúrakritika változásainak hatására, s vajon tetten érhető-e a feminista kultúrakritika érvényesülése a két szöveggel kapcsolatban? Megvizsgálom a két szerző (férfi és nő) emigrációban szerzett tapasztalatait, ezek megjelenését a regényeikben, s a „tipikusan” női és férfi tapasztalat létét/nemlétét kutatva szeretnék bizonyítani a férfi/női szerző sztereotíp értékelését az egyes recepciókban.

A társadalmi nemi viszonyok intézményesülése

Czapáry Veronika

PTE Master

Alice, a nyelvre felfűzve

Előadásomban azt szeretném megnézni, hogy a Lewis Carroll *Alice's Adventures in Wonderland* és a *Through the Looking-Glass* című könyvét hogyan fordították magyarra. A férfi által írt, de jellegzetesen feminin történet Kosztolányi Dezső, Révbíró Tamás és Varró Dániel fordítása, az angol eredetivel összevetve, bizonyos részekben teljesen különbözik. A jellegzetesen magyar nyelvstruktúrákat vizsgálom a patriarchális kultúra uralmi törekvéseinek mentén. Azt a kérdést is felteszem, hogy az indoeurópai nyelvcsaládok közül melyik áll közelebb a semlegesítéshez és a társadalmi diszkriminációtól való mentességhez. Kosztolányi Dezső például a "Cheshire Cat" szót Vigyorgó Fakutyának fordítja, ami egy férfi princípiummal rendelkező állat. A két állat (macska és kutya) teljesen más jellegzetességekkel rendelkezik. Nyelvi befolyásolja az olvasást egy férfiuralmi társadalomra épülő nyelv. Monique Wittig ezt a jelenséget a következőképp ragadja meg: "A nők azt mondják, hogy a nyelv, amit beszélünk, megmérgezi a hangrést, a nyelvet, a szápadlást, az ajkakat. Az, amit beszélünk, olyan szavakból áll, melyek megölnek minket. Azt mondják, a nyelv, amit beszélünk, olyan jelekből áll, melyek, ha rendeltetésszerűen használjuk őket, olyan jelentéssel bírnak, amit a férfiak adtak nekik."

Dér Csilla Ilona

Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Évák a csúcson – a hazai antifeminista populáris irodalom feministaképéről

Előadásomban a hazai populáris-popularizáló irodalom egy szegmensével, a feministákat, illetve a nőket kritizáló könyvekkel foglalkozom, közülük is az utóbbi egy évtizedben megjelent művekkel (Emancipációs bumeráng 2007, Túsarkúban hátrafelé 2006). Folytatva egy korábbi kutatásomat, amelyben a feministákra vonatkozó kollokációkat elemeztem internetes vitafórumok szövegében, ezekben a művekben is elsősorban a *feminista* és a *feminizmus* kifejezésre és annak szűkebb kontextusára koncentrálok: milyen kifejezésekkel körülvéve, milyen kijelentésekbe ágyazva jelenik meg a *feminista* és a *feminizmus*? Tartalomelemzési módszert használva megvizsgálom azt is, hogy jellemzően milyen gondolatokat és érveléseket tulajdonítanak a könyvek szerzői a feministáknak, vagyis milyen feministaképpel szemben folytatják harcaikat, s ehhez képest hogyan definiálják a saját pozíciójukat, nőképüket.

Eklics Kata

Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar

Nőiség a magyar politikai interjúvezetésben

Az utóbbi évtized számos nő beszélgetésvezető megjelenését eredményezte a politikai műsorokban. Az egyenjogúsági törekvések jeleként is értelmezhetnénk ezt a változást, azonban a műsorvezetők által alkalmazott beszélgetésirányítási stratégiák vizsgálata csak részben igazolja e feltételezést. A nőiség kijelölni látszik szerepkörét a magyar politikai interjúvezetésben csakúgy, mint a tudomány és művészet területein. Az előadás egy átfogó kutatás részét képezi, amelyben arra keressük a választ, hogy az interakcióban lévő felek (nő műsorvezetők és férfi politikus meghívottak) társadalmi neme milyen mértékben befolyásolja az alkalmazott kommunikációs stílust. Egy korábbi elemzésünk rámutatott arra, hogy bizonyos csatornákon a szakmaiság felülírja a gendert, ugyanakkor ez nem jelenthető ki a vizsgálat tárgyát képező mindhárom televízió csatornáról. Előadásban négy nő műsorvezető három, egymástól határozottan eltérő beszélgetésirányítási módszereit hasonlítjuk össze, s a beszélgetésvezető beszédaktusok és az őket kísérő nem-verbális jelek részletesebb elemzésével foglalkozom. Láthatjuk majd, hogy az eltérések nemcsak a személyiségekből adódnak és a szerkesztői elvárásoknak megfelelni vágyó nyelvi viselkedésnek tudhatók be, a gender bizonyos beszédaktusok gyakori alkalmazását eredményezi. Konkrét példák és interjúrészletek szemléltetésével kívánom bemutatni a különböző női kommunikációs stílusokat a hazai televíziós politikai interjúvezetés műfajában. A példák segítségével szándékozom feltárni - s nem értékelni – azokat a stratégiákat, amelyek alkalmazásával a műsorvezető eléri célját, s megszerzi a vágyott információt. Ezt teheti gyakori félbeszakításokkal, együttbeszélésekkel, és hasonlóan eredményes lehet vendége meginterjúvolásában, mint az a kolléganője, aki tudatosan kerül ki a személyes vitákat, ám határozottan vezet a beszélgetést. Azt is láthatjuk, hogy a 'rámenős' női riporter nem mindig kerül ki győztesen a konfliktusból, s nem kapja meg az értékes választ.

Huszár Ágnes

A lelkész nő lelke. Magyar református női papok identitáskonstrukciója

A protestáns felekezetekben, így a magyarországi református egyházban is évtizedek óta az „egységes papság” elve érvényesül, azaz semmiféle előírás nem korlátozza a nők bekapcsolódását a teológiai képzésbe és a gyülekezeti szolgálatba. Bár az egyházon belül egyre több a teológiai képzettséggel rendelkező nő, ők általában csak a hierarchia alacsonyabb szintjeire jutnak el. Kevés nőt választanak meg önálló gyülekezeti lelkésznek, kevés nő oktató van a teológiákon. A felekezet legfőbb tanácskozó testületében, a mintegy százfős Zsinatban egy kézen megszámlálható a nő tagok száma. Egy lelkész nőnek alig van esélye arra, hogy gyülekezeti lelkész nő magasabb pozícióba jusson. Magyarországon eddig mindössze egyetlen nő esperest tartanak számon, a négy egyházkerület egyikének sem volt még nő püspöke. Mivel a Zsinat lelkészi elnökének, „főpásztornak” csak püspök jelölhető, a jelenlegi helyzetben kizárt, hogy a magyarországi református egyház élére nő kerülhessen. (A világi elnöki tisztelet, a *főgondnok* már töltötte be nő Szabó Magda író nő személyében.) Az adatokból és az érintettekkel folytatott beszélgetésekből egyértelműen kiderül: a lelkész nőket környezetük – gyakran saját maguk is – nem teljes értékű papként kezeli. Ennek okát a következő három tényezőben látom:

- Archaikus előítéletek a női test tisztátalanságáról. Ezek alapján a női pap – különösen, ha terhes, vagy szoptat – nem méltó a szentség kiszolgáltatására.
- A Biblia szövegére, elsősorban Pál apostolra való hivatkozás: „A ti asszonyaitok hallgassanak a gyülekezetben, mert nincsen megengedve nekik, hogy szóljanak; hanem engedelmesek legyenek, amint a törvény mondja.” (1 Kor. 14, 34.)
- A nőknek silányabb kognitív teljesítményt és erkölcsiséget tulajdonító sztereotípiák.

Joó Mária

ELTE BTK Filozófiai Int.

A saját, poszt-szocialista (közép-európai) diskurzus szükségé és lehetőségei - a poszt-szocialista androgün

A nemzetközi feminista tudományos diskurzusokban elfoglalt pozíciókról szeretnék közösen gondolkodni a résztvevőkkel. Abból az élményből indulnék ki, ami nemzetközi feminista konferenciák és tanulmánykötetek részvevőjeként élünk meg: a marginalitás és a poszt-szocialista helyzetre redukált képviselet (elvárás) tapasztalatából. Ebből a negatív élményből adódó megoldás, a saját (külön) diskurzus alapítása többek által (pl. Irina Novikova) már jó évtizede felvetett gondolat. Saját kutatási témám, Simone de Beauvoir paradigmatis eseten mutatnám be a problémát és a megoldás egyik lehetőségét (Beauvoir mint a poszt-szocialista női androgün paradigmája). Különösen veszélyesnek tartom azt az egyoldalúságot, ami a saját és a nemzetközi (nyugati) diskurzusok közti kapcsolatot egyirányú utcává teszi: az utóbbiak nem fogadják be (nem hivatkoznak rá) és mi sem képviseljük (ismerjük) saját kollégáink nézeteit (lásd saját hivatkozásainkat). Megdöbbentő tapasztalat számomra a gyarapodó magyar feminista művekben a magyar és közép-európai szerzők negligálása. Mi sem olvassuk, ismerjük egymást, noha nincs nyelvi akadály. Talán mi magunk sem tartjuk sokra magunkat? Ha idegen nyelven publikálunk, arról kollégáink esetleg önhibájukon kívül nem tudnak erről, mert például nem elérhető a könyv magyar könyvtárakban? Talán nincs is értelme külön, saját feminista diskurzusnak? Akkor viszont meg kell elégednünk a marginális különbség és másodrendűség lehetőségével?

Dr. Kádár Judit

Nyíregyházi Főiskola

A női geneológia mint hitvallás: Kosáryné Réz Lola antirasszista regénytetrológiája

Az 1945 után szándékoltan, ám tévesen “leányregényíróként” beskatulyázott Kosáryné Réz Lola fő műve egy, a maga nemében páratlan feminista történelmi regénytetrológia, mely a 16. század utolsó évtizedeitől a II. Világháború végéig az első hősnő női leszármazottainak sorsán át mutatja be és interpretálja a magyar történelem alakulását. Dolgozatomban azt kívánom vizsgálni, hogy a konzervatív liberális nézeteket valló feminista író nő e sajátos női geneológia segítségével miképpen igyekszik bizonyítani az etnikailag egységes magyarságról hirdetett nézetek tarthatatlanságát, s hogyan száll szembe általában a nemzetek etnikai meghatározhatóságát valló felfogással. Kosáryné női szereplőinek tragikus élettörténetei által mutatja be, hogy a férfiak dominálta, az ellenségnek tekintett fél legyőzésére törekvő konfrontatív politika, ami a 20. század elején a geopolitikai határvonalak átalakításához vezetett, hogyan dönti pusztulásba a számára legfontosabb értéket jelentő családokat, s ezáltal a közösségeket és a magyarságot. A tetrológia rasszizmus-ellenessége, antifaszizmusa az 1942-től 1947-ig megjelent regényfolyamban kötetről kötetre erősödik. A háború első felében kiadott első két rész félreérthető, a középosztálynak a nemzetiségek és a zsidóság iránt táplált előítéleteit akaratosan is tükröző elemeit az egyre inkább önéletrajzi jellegű utolsó két kötetben korrigálja. Az író nő nézetei szerint a magyar nemzetet a férfiak meggondolatlan politizálása ellenében a nők tartották fenn, annak ellenére, hogy a patriarchális társadalomban nem vehettek részt a közösség életének alakításában.

Kegyess Erika

Miskolci Egyetem

Tanárnők identitás-konstrukciója

Az elmúlt két évben számos középkorú, tanári pályája derekán járó általános és középiskolában tanító tanámóval és fiatal, a tanári pálya elején tartó tanítónővel, tanámóval készítettem interjút, hogy feltárjam a hagyományos női identitás-modell, illetve annak megváltozása miképpen hat saját identitásukra és választott szakmájukra, az oktatásra. Az interjú kérdései elsősorban autobiografikus jellegűek voltak. Fontos szempont volt továbbá annak felszínre hozása, hogy az interjúalanyok mit gondolnak a nemi szerepekről, fontosnak tartják-e azokat az oktatásban, ill. mit gondolnak a köztudatban élő tanárnő-képről, s milyen kommunikációs stratégiák alkalmazásával teremtik meg saját maguk nő- és tanárnő-képét. Az előadás arra is kitér, miben más a magyarországi tanámók nőiség-konstrukciója, mint a németországi kolléganőiké.

Kérchy Anna

SZTE, Angol-Amerikai Intézet, TNT

Az elme-baj, a szerzőség, és a nem/iség (v)iszonyai két Csáth-mítosz-adaptációban: Szász János Ópium vs. Lovas Ildikó A Spanyol Menyasszony

Az összehasonlító elemzés a Csáth Géza szerzői alakja körüli mítosz két kortárs fikcionális újragondolását, Szász János Ópium című filmjét és Lovas Ildikó A Spanyol Menyasszony, lány, regény című regényét veti össze a nemi elkülönböződés intézményesülésének különféle módozataira, aspektusaira koncentrálna. A regény Csáth felesége, Jónás Olga életének utolsó kinkeserves időszakát bemutatva pedzegeti az *irodalmi kanonizáció* elvakultságának eshetőségét. annak ellenére Vajon a Zseniális Férfi Író művészete mentesítheti-e őt az etikai megítéltetéstől? Másrészt, Lovas a lányregény sémáit a lélektani fejlődésregénnyel, erotikus krimivel, és társadalomkritikával ötvözve mutat rá, hogy a *házasság intézménye* a nő társadalmilag előírt, feltétlen alávetettségét tételezi alapul. Következésképp a férj-menyasszony kapcsolat (mindkét vizsgált szövegben) az orvos-beteg/páciens relációval, a kiszolgáltatottság iszony-rendszerével is párhuzamba kerül. Megidéződik a közbeszéd kliséiben is tetten érhető, és a Shoshana Felman által a kritika téveszméjeként titulált, intézményesített *populáris pszichopatológiai álláspont*, mely összefüggést vélelmez az elme (bajai) és az érzelmek kiszámíthatatlan, érthetetlen (ld. nem társadalmilag jóváhagyott normák szerinti) változékony működése és a női(es)ség közt; s mely az inherensen nőneműként devalváló hiszterizáltságot szembeállítja a férfiúi, 'profetikus/messianisztikusan' kreatív, gényi örülettel. Míg Szász filmje kitakarja azt a kínos folyamatot, hogy miként válik a boml(aszt)ott elméjű, feslett(é tettetett) női test az írás vágyott, irigylet, megregulázandó forrásává/szinterévé, Lovas arra világít rá, hogy miképp éli meg a szerzőségének és a testének eme erőszakos elbirtoklását az 'elvett nő'.

Koller Nóra

A szputnyik szubjektív monográfiája

Van-e élet a Földön kívül? Az űrkutatás populáris diszkurzusának állandó kérdése perspektivizál: az ámuló földi tekintet talán fel-, de remélhetőleg magától elfelé fordul. A kérdés totális: a keresés teljesíthetetlen ígérete és célja az *élet maga*, amely, felbukkanva a kifelé vetett tekintet horizontján, új élet-világot teremtő találkozást hozhat (Althusser 2006). A végtelen külső tér az ismert, kompakt, klausztrófóba hozzáférhető tér ellentettje és ideálja. Látszólag kevésbé hangsúlyos itt a retinára belülről égetett képek, az én-memória szerepe. Azonban a tudományos-vizuális küldetés ambíciója már a felszínen sem csupán egy esetleges Másik megtapasztalása. Maga a tér hagy nyomot a szemlélőn (Ahmed 2007, 2004); a szemlélt élő tér nem függetlenül, viszont véglegesen megismerhetetlenül létezik.

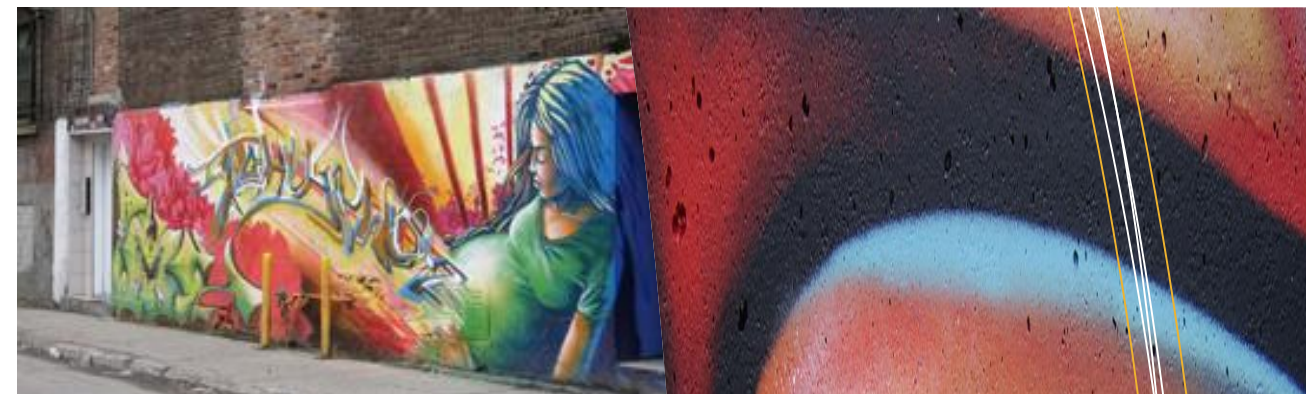
Dolgozatom az 'élet' fogalmát az új népszerű elgondolásai és az itt, az adott pillanat, a bizonyos tér metszetében értelmezi. A kulturális földrajz kedvelt helyszíne, a nyüzsgő kozmopolita nagyváros helyett képzeltem egy Bács-Kiskun megyei falu lesz. A következőkben nem vállalkozom arra, hogy egyes életeteket értelmezzek ismert vagy állított társadalmi-történeti paramétereik alapján. Nem célom az sem, hogy bizonyítsam: a falvakban igenis van élet. Ehelyett az ön-etnográfia módszerét alkalmazva egy 60-as évekbéli délután helyét próbálom megtalálni. Mesélük, hogy T. néni, akihez ez a délután tartozik, magyar lány volt. Ide indulunk.

Konczosné Dr. Szombathelyi Márta
Széchenyi István Egyetem, Győr

Innováció és női menedzsment

Az előadás két aktuális területet kapcsol össze: az innováció és a női menedzsment kérdéskörét. Női menedzserek körében gyűjtöttem adatokat az innovációról, kérdőív segítségével. Az innovációval kapcsolatos két, leggyakoribb sztereotípiát, hogy egyrészt a műszaki fejlesztésekkel és férfias gondolkodással kapcsolják össze, másrészt a cégsikerben felértékelődő „sofft” tényezők között szerepelnek az olyan menedzsmenttel összefüggő kérdések, mint a csapatszellem, a döntésekbe bevonó menedzsment, a kommunikatív vezető, a motiváció ereje, a jövőkép és küldetés megfogalmazása, a társadalmi felelősségvállalás kérdése, a „laposabbá” váló szervezeti hierarchia. Mindezekkel kapcsolatos a szociálisan fejlett érzékenységgű, empátikus, jól kommunikáló nők vezetői/menedzsment szerepben való vizsgálatának fókuszba kerülése, hazai és nemzetközi téren egyaránt. A kutatás célja képet kapni az innovációnak a női menedzserek körében meglévő értelmezéséről, gyakorlatáról, motiváltságáról, forrásairól, hálózatairól, a női menedzsment szerepéről az innováció generálásában. Cél másrészt a női menedzsment szerepének vizsgálata az innováció generálásával összefüggésben, annak vizsgálata, milyen módon vesznek részt a női vezetők/menedzserek az innovációban (fejlesztőként, adaptálóként). További cél az innováció széles körének a bizonyítása, és ezek cégsikerrel való összefüggésének vizsgálata. A kérdések három csoportba sorolhatók. Az első csoport általánosságban foglalkozik a nők vezetői/menedzsment területeken kérdésekkel, a siker tényezőivel, okaival, következményeivel. A második az innováció értelmezésével, napi gyakorlatával, motivációival, az innovációs hálózatok kérdésével foglalkozik. A vizsgálat harmadik területe a női vezetőknek/menedzsereknek az innováció generálásában betöltött szerepét vizsgálja.

Lábadai Mária

MA hallgató, SZTE Kommunikáció és Médiatudományi Tanszék

Metroszexualitás – avagy egy harmadik nem intézményesülése Magyarországon

A társadalmi nemi viszonyok vizsgálata hamar nyilvánvalóvá teszi annak a jelenségnek a magyarországi meglétét, amely megbontani látszik a női és férfi, társadalmi és nemi szerepek megszokott hierarchiáját. Kortárs posztmodernitásunk jellemzői, a sokféle egyenrangú létezők feltételezése, továbbá a heterogenitás, a határok elmosódása a nemek és szerepek „divatos” reprezentációs módjában is megmutatkoznak. Ez a folyamat jól tetten érhető a metroszexualitás jelenségében. Ez a viszonylag friss jelenség az utóbbi években különféle megközelítések keresztüzében égett, vannak, akik szociológia-kultúratudományi szempontból, mások szemléleti hozzáállással, megint mások pszichológiai szemmel boncolgatták a témát. Néhányan pedig a kép és a test egymáshoz való viszonyából nyertek információkat. Hazánkban a metroszexualitást egy újfajta fogyasztói csoportként is definiálják a marketing területén, bár a fogalom elterjedése a külföldi viszonylathoz képest elmaradottabb. A jelenség megítélése kérdéses, alapvetően sztereotípiákon alapul, éppen ezért előadásomban a metroszexualitás fogalmának alakulását és hatásait egy empirikus kutatás alapján mutatom be, azt vizsgálom, hogy milyen környezetben és működési térben észlelhető a jelenség. A magyar társadalmi nemi szerepek viszonyrendszerében a metroszexualitás a társadalmi kirekesztettség (hibriditás, perverzión, másság, stb.) horizontján jelenik meg, s mint ilyen kapcsolódik a gender-kutatások tematikájához.

Magó-Maghiar Anna

Babes-Bolyai Tudományegyetem, Európai Tanulmányok Szak, PhD hallgató

A "becsületes, erdélyi református magyar asszony" körvonalazódása egy vita kapcsán

2006-ban része voltam annak a csoportnak, aki hivatalos levélben jelezte az akkori Diszkriminációellenes Bizottságnak a kolozsvári teológiai fakultás nőekkel szemben nyíltan diszkrimináló felvételi rendszerét. Az akciónak meglehetősen nagy visszhangja volt, a médiában és a különböző egyházi internetes levelező fórumokon egyaránt. Ezeket a szövegeket szeretném vizsgálatom tárgyává tenni és kidomborítani a nemiség és magyarság keresztmetszetének specifikus diszkurzusát, amellyel a külső támadás elhárítását vélték megvalósítani. E 'nőideált' elemezve feltevődik a kérdés, hogy most, öt évvel később, egy sokkal inkább belülről fakadó szakadás kapcsán – Tókés Edit asszony válókeresete kapcsán – mennyiben hasonlítanak/különböznek az öngazolást szolgáló diszkurzus elemei.

Misad Katalin

Comenius Egyetem BTK, Pozsony

A magyar nemzetiségű nők/asszonyok névhasználatának jellegzetességei Szlovákiában

Szlovákiában – hasonlóan a többi országhoz – az állami anyakönyvezés bevezetésétől kezdve napjainkig különböző törvények és rendeletek szabályozzák a nők/asszonyok névhasználatát. Előadásomban a Szlovákiában és Magyarországon hivatalosan választható névformákat vizsgálom tágabb összefüggésben (elsősorban szociológiai, kommunikációs és grammatikai szempontból), majd összevetem a Szlovákiában a többségi nemzethez, illetve a magyar népcsoporthoz tartozó nők/asszonyok névviselési szokásait. A továbbiakban beszámolok az 1993. évi szlovák névtörvény következményeiről a magyar nemzetiségű nők/asszonyok névválasztását illetően.

Misits Éva
Szegedi Tudományegyetem

Diskurzusok az aszexualitásról: Példák a magyar kibertérből

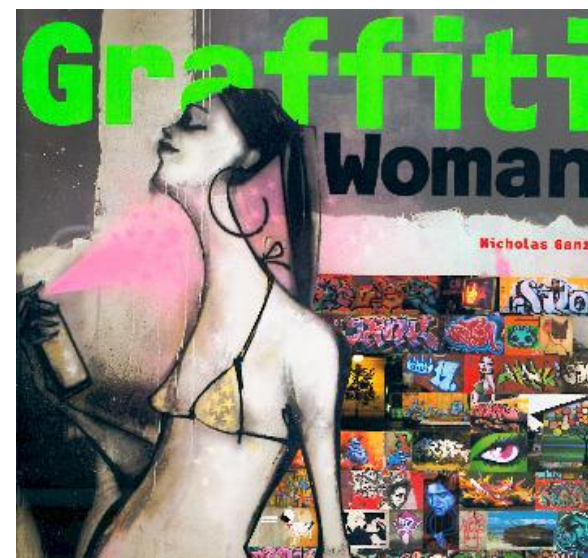
Az elmúlt ötven év nyelv és gender kutatásai lassan, de kitartóan haladnak a heteronormativitás természetes látszatának lerombolása felé. Az ilyen jellegű kutatások, különösen kritikai diskurzus analízissel és queer teóriákkal párosítva, rengeteget tettek azért, hogy teret engedjenek az eddig elfojtott és száműzött hangoknak, identitásoknak. Azonban bizonyos „alternatív” identitások, mint például az aszexuális identitások, még mindig igen vitatottak és továbbra is elkerülik sok gender kutató figyelmét. Példának okáért a queer teória (egy-egy számban) leginkább a homoszexualitást vizsgálja, így más alternatív szexualitások nem kapnak elég figyelmet. Az aszexualitás különösen hátrányos helyzetben van ilyen szempontból: most is rengetegen vitatják (ha egyáltalán terítékre kerül) az aszexuális identitások érvényességét, az aszexualitás mint alternatív szexualitás létjogosultságát. Leginkább hiányként, betegségként, problémaként, ellenreakcióként, divatként vagy a mai korok szexualitásától való elfordulásként értelmezik, míg a hivatalos fórumokon szinte nem is létezik az aszexualitás témája. Ezért inkább a számítógép által közvetített kommunikáció tereiben kutattam fel az aszexualitásról szóló diskurzusokat, s teszem mindezt a magyar kibertérből (tehát olyan diskurzusokat kutatok, amelyek magyar nyelven és/vagy magyar internetes tartományban lelhetők fel). Akár aszexuális, akár csak az aszexualitásról érdeklődő felhasználók megnyilvánulásairól van szó, a céloom az, hogy megvizsgáljam, milyen normatív feltételezések bújnak meg a diskurzusok hátterében, és milyen információk állnak egyáltalán a felhasználók rendelkezésére, hogy az aszexualitásról tájékozódhassanak. Ellentétben ugyanis az angol nyelvű internetes tartománnyal, ahol az aszexualitásnak már külön információs hálózata és webközössége van, a magyar kibertérből nem található ehhez fogható információs forrás, és az aszexualitást pozitívan megközelítő fogalmaknak és elméleti kereteknek is híján vagyunk – bár ezzel, nem vagyunk egyedül.

Molnár Csilla
Nyugat-Magyarországi Egyetem BPK

“Ide figyelj, te nem nyősz ki kimondottan magyarnak föl.” Etnikus identitás egy női élettörténeti elbeszélésben

Feltételezésem, hogy egyik oldalról magának a modern társadalom átfogó közösségképzeteinek és intézményeinek is vannak ellentmondásokkal terhelt gender-implikációi, másfelől erősen befolyásolja az egyének élettörténeti elbeszélését a társadalmi nemi szerepekhez való személyes viszonyuk. A modern történeti tudat egyik feloldhatatlan ellentmondása, hogy a modern közösség képzete az 'eredeti' feminin elvére alapozódik, miközben egy 'leszármazáson' alapuló patriarchális világot tart fenn. Erre utal az is, ahogy Yuval-Davis írja, hogy a modern nemzet, haza fogalmak az európai nyelvekben nőneműek, a kultúrában nők személyesítik meg ezeket. Ha mindezt a magyar nyelvre vonatkoztatjuk, amely ugyan nem ismeri a nyelvtani nemeket, az *anyaország* kifejezések magától értetődőnek tűnnek.

Előadásomban a társadalmi nemi jelleg és a nemzetképzet összefüggéseit narratológiai szempontból vizsgálom. Ennek során kitérek a modern nemzet narratívájának feminin elemeire és a női elbeszélés lehetőségeire. Ezek egy-egy személyes megnyilatkozásban többszörösen átrétegződve jelenhetnek meg, ahogy ez az általam készített élettörténeti interjú elemzése során is megtörténik, ahol az elbeszélőt többféle etnikai kötődés jellemzi. Az elbeszélő olyan identitásnarratívát konstruál, amely egyfelől szabadulástörténetként, másfelől egy befogadás-folyamat elbeszéléseként is értelmezhető. Gérard Genette nyomán minden szöveg többszörös diegetikus szintekből tevődik össze. Az egyik narratíva magában foglalhatja vagy előhívhatja a másikat, közöttük *metalepszis*nek nevezett átcsapások lehetségesek. A direkt módon nem kinyilvánítható én-állapotok megértéséhez, amelyek az egyes narratív rétegben vannak kódolva, a beszélő és a befogadó részéről metalepszis szükséges. A kvalitatív kutatási módszer jegyében ezt a sajátos kommunikációs szituációt igyekszem bemutatni.

Sándor Klára

Emlékezetzavar és vulgárfeminizmus – a nő a mai magyar politikai diskurzusban

A 2006-tól 2010-ig tartó parlamenti ciklusban lehetőségem volt részese lenni a nők társadalmi szerepével foglalkozó politikai diskurzus formálásának, s így módomban volt dokumentálni azokat a lépéseket is, amelyek e diskurzus alakításának legfontosabb fordulópontjainak bizonyultak. A folyamatnak két intenzív szakasza volt: az egyiket az ún. „kvótatörvény”, a másikat a távollattási törvény körüli előkészítő, sajtó- és parlamenti viták alkotják. Előadásom első részében a két intenzív szakaszban alakuló diskurzus különbségeit mutatom be illetve azt, hogy miként hozta létre ezeket a különbségeket a patriarchális szemlélet „magára találása”. Az első, intenzív szakasz váratlanul érte a megszokott diskurzusrend öreit, a másodikra azonban bőségesen volt idejük fölkészülni, s megerősített pozíciókból alakítani azt. Vannak a két diskurzus-szakaszban közös elemek is természetesen, az egyik ilyen éppen az, hogy a meghirdetett esélyegyenlőségi elvet egyik esetben sem nyílt, a tartalomra vonatkozó támadás érte, hanem burkolt, „javító szándékúnak” álcázott, a formára hivatkozó, de egyként a tartalomra irányuló támadás. A 2010-es választási kampány előzményeként, illetve részeként megjelent a kvótatörvényre vonatkozó narráció újraértelmezése, két oldalról is. Az egyik, a konzervatív diskurzus saját korábbi alapértelmezését írja újra, visszaüllesztve a kvótatörvény kedvéért időlegesen elhagyott konzervatív narrációs keretbe. A másik, a bal-liberális diskurzus megpróbálja kihasználni azt a médiaérdeklődést és -felületet, amelyet a téma megteremtett, s hogy „hatékonyabbá” tegye, esszencialista érvelést alkalmaz, magyarán azokra a sztereotípiákra építve használja a nők esélyegyenlőségének témáját, amelyeket a feminista kritika szerint meg kell szüntetni ahhoz, hogy egyáltalán közelebb kerülhessünk a nemek esélyegyenlőségéhez. A két elbeszélő folyamat ugyanannak a politikai polarizációs logikának a része, s ugyanazzal a következménnyel jár: a nőket, mint aktorokat és mint társadalmi csoport politikai megjelenéseit a politikai napirend témájává degradálja, egyben a többi napirendi témától elszigetelve artikulálja, és ezáltal sikeresen visszaülleszti őket a megszokott patriarchális politikai diskurzusba.

Schleicher Nóra
Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola

Nemzeti, európai és nemi identitás-konstrukciók

Egy nemzetközi kutatás keretében (www.reconproject.eu) vizsgáltuk a magyar és európai identitás diskurzív konstrukcióját fókuszcsoportos beszélgetésekben és narratív interjúkban. Előadásomban a fenti módszerekkel generált szövegek gender szempontú elemzésére teszek kísérletet. Arra vagyok kíváncsi, hogyan kapcsolódik össze a magyar és európai identitás konstrukciója a társadalmi nem konstrukciójával, a magyarság és európaiság nyelvi megjelenítése értelmezhető-e a férfiasság(ok) és nőiesség(ek) dimenziói mentén. Az előzetes eredmények arra utalnak, hogy a kapcsolat az ágens versus objektum pozíció feltárása során érhető tetten. Az aktív, független, önálló cselekvés lehetősége problémátlanabb identitás-konstrukciót, a kiszolgáltatott, sodródó, függő helyzetet problematizált identitás-konstrukciót eredményez. A szövegekben érdekes, sokszínű, változékony és ellentmondásokról sem mentes módokon kapcsolódik egymáshoz ágencia és determinizmus, magyarság és európaiság, nőiesség és férfiasság.

Simon Lehel
Debreceni Egyetem - BTK

Az új magyar szüfraszettek szerepe a mai "genderigényű" társadalom megteremtésében

Önreflexió nőnek lenni? Önreflexió melegnek lenni? Önreflexió leszbikusnak lenni? Igen – a feminista tudományban. Ám itt és most Magyarországon nőnek lenni kiosztott szerep. Ma Magyarországon melegnek lenni tiltott szerep. Ma Magyarországon leszbikusnak lenni hímszoviniszta férfiak által vágyott – de éppen ezért – önvalójában tiltott szerep. A „Támogatott” anyaszerepet, a „Túrt” leszbikus szerepet, a „Tiltott” meleg szerepet, igen, a 3T jegyében „szabad”, „kell” és „tilos” játszani. Mégsem egyértelmű, hogy ki mikor melyik „T” – ben van. Például egy „heteró szingli nő” az már csak túrt? A „pária” tiltottak sorsa mindig figyelmeztet a „támogatott – túrt” relatívására, ahogy a „magyar múlt” – ban Galgóczi Erzsébet lehetett „belső ellenzéki”, de „leszbikus” már nem. A „magyar jelenben” Galgóczi lehetne leszbikus, de „akkor ne rohangáljon hazaáruló módon Berlinbe könyvfesztiválokra!”. A „magyar jövőben” a „Galgóczi” felelőssége tudatosítani, hogy amit „a priori – morál” – lal támogatunk, „gendernyitottság” nélkül, ugyanaz a társadalmi - szubjektív entitás/identitás egy másik genderszerepében már éppen tiltott. A szabad genderidentifikáció ma Magyarországon nemcsak az LGBT – közösség, nemcsak a magyar nők, de a pluralista demokráciánk megmaradásának is záloga.

A „magyar nő” lehet konstruktív kiszolgálója a „Jövő Magyarországnak”, de lehet gendertudatos lelkiismerete önmagának – azaz az egész magyar társadalomnak. Új „gendersizüfraszettek” – de nem a köztéren, nem a stadionokban, nem a lelátókon, hanem a gender studies kutatóközpontokban a „jelen Magyarországon”. Az egyetemi „szabadközeg” társadalmi legitimitását szeretném erősíteni „magyar lifepolitics” előadással – ahogy ma lehet tudományosan.

Dr. Szűcs Teri
ELTE BTK

Teiresziász-játékok a kortárs magyar prózában – Takács Zsuzsa, Darabos Enikő és Ambrus Judit írásairól

Előadásomban a kortárs magyar próza három különleges szövegegyüttesével szeretnék foglalkozni: Takács Zsuzsa *A megtévesztő külsejű vendég* és Darabos Enikő *Hajrá Jolánka!* című kötetével, illetve Ambrus Judit könyvként nem publikált, folyóiratkiadásokban olvasható prózasorozatával. Takács és Darabos kötetei összefonódó novellákból felépülő struktúrák, melyek mérhetetlenül differenciáltan szövegezik meg a női tapasztalato(ka)t, ugyanakkor helyet adnak a férfi-narrátort alkalmazó én-elbeszéléseknek is. Ambrus Judit írásai egyes szám harmadik személyű narrációval tárják elénk a sorozat főszereplője, „Isten” gondolatfolyamát. A szövegeket olvashatjuk úgy is, mint a zsidó-keresztény teológiai hagyomány ironikus dekonstrukcióját – e hagyománynak fontos eleme „Isten neme”. Ambrusnál „Isten” olykor nem-nélküli, olykor úgy dönt, hogy nő, olykor hangsúlyosan férfi. Három női szerző szövegegyüttese van előttünk, melyekben egyfajta gender-ugrás megy végbe, átlépés a férfi-perspektívába. Előadásomban eme írásokat kulturális jelként értelmezem, annak reményében, hogy az irodalmi szöveg tevőlegesen hat önértelmezésünkre, gender-fogalmunkra és -tapasztalatunkra, így a társadalmi diszkurzusra is. E kulturális jelek utalhatnak a gender fluiditására, arra, hogy meghatározottságaink voltaképp átléphető, tágítható kereteket, s ekképp potenciált jelentenek. Ám ilyenfajta jelek ritkán bukkannak fel a magyar kultúrában, s többnyire hallgatás vagy részleges megértési szándék övezi őket. Az identitás sokrétűsége, a nemi sztereotípiákon túl elterülő régiója a szabadságnak közgondolkodásunknak nem integráns része. A szövegek értelmezésében segítségünkre lesz a nemi határátlépés mitikus jele: Teiresziász, aki beelátott mindkét nembe – ám a látás metaforája itt a vakságban kifejeződő másságot, másként-látást jelenti. Mit látnak velünk azok a szerzők, akik a mai magyar irodalomban játsszák a Teiresziász-játékot, a mai magyar társadalomban alkotják újra a Teiresziász-jelét?

Tóth Eszter Zsófia PhD
Magyar Országos Levéltár –ELTE Gazdaság- és Társadalomtörténet Tanszék

„Amikor mentem a Parlamentbe be, borsózott a hátam, mert én belegondoltam, a nagyjaink, mint Kossuth alkották ezt az országgyűlést.”

Munkásnő országgyűlési képviselők élettörténetei

Előadásomban életútinterjúim alapján történeti perspektívába helyezve egy ma is aktuális kérdést, azt elemzem, hogy a magyar nők egy speciális csoportja, a munkásnő országgyűlési képviselők mely intézményekhez kötötték identitásaikat és milyen szerepet játszott életútjuk (re)konstruálásában magyarságuk. E munkásnők abban az időszakban voltak képviselők, amikor már alkotmányi szinten - az 1972-es alkotmánymódosítás, az 1972. évi I. tv. nyomán - deklarálták az ezer éves államiság jelentőségét a szocialista időszakban is. A szocialista időszakban az országgyűlési képviselőket lajstromos rendszerben választották. A választójog „általános, egyenlő és közvetlen volt” a hivatalos diskurzus szintjén, azonban csak a Hazafias Népfront, párt, szakszervezet támogatta, „megbízhatónak” tartott személyeket indították el jelöltként. A munkásnő országgyűlési képviselők többféle szimbolikus funkciót is betöltöttek a szocialista időszak hivatalos politikai diszkurzusában. Nőként az egyenjogúságot, munkásként a társadalmi egyenlőséget szimbolizálták a Parlamentben. Politikai irányelv volt a korszakban, hogy növelni kell a fiatal, a női, a pártonkívüli és a fizikai munkás országgyűlési képviselők arányát. A címben idézett interjúrészletben Paula, társaihoz hasonlóan, magyarságát úgy ábrázolja, hogy képviselőségének szimbolikus jelentőséget tulajdonít, és történelmi hagyományokhoz köti. Előadásomban kitérek arra is, hogy a visszaemlékezők helyesnek tartják-e a kvótarendszer bevezetését a nők politikai részvételének növelése érdekében.

Tóthová Andrea
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Irodalomtudományi Doktori Iskola

Szorításban szövegek és határok között

Számos tere, helye és nyelve van a magyarságnak. Lehet megélt tapasztalat, határok találkozása vagy távolodása, szorításban tartó történet. Számos tere, helye és nyelve van a nemiségnek. Lehet hálóból szabaduló tapasztalat, határok átlépése vagy széthúzása, szorításból kiszakadó történet. Ezen terek, helyek és nyelvek között találkozik Alta Vášová szlovák prózaíró *Szorításban* című regénye. A szöveg egy szlovákiai magyar asszony történetén keresztül írja meg és át a magyarság belső és külső tereit egy olyan helyen, ahol határok veszik körül és szabdalják szét a mindennapi tapasztalatokat. Egy asszony történetén keresztül ütközik a lányság, az 'asszonyság' és az anyaság határainak átlépése és átírása. Két nő találkozásán keresztül körvonalazódik a magyarság és a nemiség külső és belső tereinek, helyeinek és nyelveinek összefonódása és újrafogalmazása. „Mert a gyökerek, az a tulajdon terhe, amit apáid bíztak gondjaidra, az a megszerzett műveltség, az a hagyomány, csupa kötelezettség, tulajdonképpen csupa kellemetlen dolog ebben az új korban, fölesleges kötelék...” Miként íródik meg a magyarság nyelve a vastagon kihúzott határok szorításában? Miként íródik át a nemiség tapasztalata egy másik nemiség tapasztalatának tükrében? Lehetséges-e kilépni a kényszerítő erejű terek szorításából?

Varga Bernadett

Közép-Európai Egyetemen, Tortenelem Tanszek

A gendertudatos esszéregény - feminista megközelítések Lévai Katalin regényeihez

Dr. Lévai Katalinnak a nők esélyegyenlőségéért végzett munkássága közismert. Szépirodalmi alkotásaira - melyekben az író korábbi szociológiai és szociálpolitikai munkássága is lecsapódik - úgy érzem, nem figyelt fel az irodalmi szakma kellőképpen. A regényekről írt értelmező kritikáimban több ízben hívtam fel a figyelmet elhallgatásalakzatok bemutatásán keresztül a művek gendertudatos jellegére. Milyen elhallgatásokkal, fokalizációs megoldásokkal, szimbolikus nyelvhasználattal élnek ezek a regények, s miként törnek át egy kommunikációs gátat, a derridai dichotómiákat? Milyen akadályokba ütközik a női nyelv megtalálása? Hogy valósul meg az irodalmi nyelvben a helykeresés, ahonnan a létrejött szubjektum meg tud szólalni, amikor már nem a *másik* pozíciójából beszél? Miként mozdul ki az olvasó eddig megszokott helye, és milyen új értelmezői keret szükséges a regények feminista megértéséhez? Miért vannak a mondatok alanyát és tárgyát elbizonytalanító többértelmű jelenetek, melyek évnesztéssel járnak, és új szubjektum alkotására törekszenek? Hogy hoznak létre ezek a regények önmagukban két történetet, egy valósat, és egyet, amely csak a sorok között olvasható, és elhallgatásában beszél arról, mi nincs a helyén a valós cselekményben? Mely pontokon találkoznak a regények a mesével?

Lévai Katalin regényei hazánkban elsőként verhetnek hidat, és nyithatnak párbeszédet a férfikánon és a magas szintű női irodalom között. A francia teoretikusokhoz visszanyúló *écriture*-regények ezek.

A fenti kérdések megválaszolásával kívánok a regények értelmezéséhez új irányt mutatni, és helyet kijelölni az irodalmi kánonban. Értelmezéseimhez Zsadányi Edit irodalomtörténész írásait használok fel.

Várnagyi Márta és Somogyi Boglárka

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Germanisztika Intézet, Német irodalom, nyelvészet és kultúra szak (MA)

A női irodalom és a feminista irodalomkritika megítélése Magyarországon – hangok és visszhangok

Az előadás két önálló részből áll. Az első rész bemutatja (ÉS tollcsaták, Jelenkor, Magyar Narancs stb. alapján) a női irodalom létét tagadó és támadó elméleti vitacikkek fajtáit, a gender szempontú tudományos kutatások létjogosultságát tagadó publicisztikák érvelésének problémáit a az elmúlt 10 év női irodalom helyzetének tükrében. A következő kérdésekre keresem a választ: Mi a női irodalom? Kik ma női írók Magyarországon? Mennyire vállalják fel tudatosan ezt az írói szerepet? Miért nem elfogadott a gender kérdés relevanciája Magyarországon a társadalmi kontextusban? Az előadás második részében a kutatási módszer gerincét a nyelvészeti, a gender artikulá(lód)ása (*doing gender*) elmélet képezné. Az előadás első felében elemzett cikkek, interjúk nyelvi megformáltságát, az elnyomás stilisztikai alakzatait vizsgálná diszkurzuselméleti szempontok segítségével és rendszerezné azokat a stratégiák fajtái alapján. Különböző sajtótermékekben és irodalmi kritikai lapokban az elmúlt években különös, mondhatni megkülönböztetett fogadtatása van a női irodalomnak, sőt a feminista irodalomkritika relevanciáját hol gúnyos, hol lekezelő, hol pedig a megkülönböztetés és a diskurzus szükségességét tagadó írások legtöbbször az elemzett kommunikációs stratégiák segítségével teszik neveltség tárgyává az adott témát, a női irodalmat, feminista ill. gender érzékeny irodalomszemléletet. Ennek a stratégiának motivációi a társadalmi sztereotípiák és a női irodalom marginális, úgymond normától eltérőként bemutatott és köztudatban tartott státusza képezi.

Vasvári Louise

Társadalmi nemi munka a politikai diszkurzusokban: A magyar állami szocializmustól a Clinton-Obama elnökválasztási kampányig

A Magyarországon, és általában a volt szovjet érdekövezetbe tartozó országokban fellelhető feminista öntudatosság hiánya váratlanul ért sok nyugati megfigyelőt, akik azt várták volna, hogy a polgári társadalom megjelenésével a nők is megragadják az alkalmat az önszerveződésre. Azonban Magyarországon a „feminizmus” szó továbbra is abban az értelmében van jelen, ahogy a patriarchális államszocializmusban használták (helytelenül). A „kommunista feminista” önellenmondó kifejezés/fogalom, hiszen a kommunizmus állami patriarchátus volt, (felülről igazgató/az emberekre erőszakolt diktatúra, amely a nőket és a férfiakat egyaránt negatív módon feminizálta, és amelyben teljesen szétvált az ideológia és a mindennapi élet). A feminizmus e szűk, lokális definíciója járult azután hozzá 1989 után a poszt-strukturalista feminista diszkurzus elégtelen fejlődéséhez, melynek keretein belül a nők identitás formálásuk során az útjukban álló akadályokat továbbra is személyes vagy éppen biológiai esszencialista problémákként azonosítják, a helyett, hogy ezeket egy mélyebb társadalmi, és társadalmi-pszichológiai egyenlőtlenségeken alapuló kontextusba helyeznék.

A társadalmi nemhez kötődő sztereotípiák mélyen gyökereznek a volt szocialista kultúrában, és továbbra is megkérdőjelezhetetlenek, sőt, visszafejlődtek a közsférában megjelenő olyan problémák rendszeres maszkulin (androcentrikus) kontextusba helyezése mentén, mint például a professzionális, de főképp a politikai szférában tevékenykedő nőket övező negatív sztereotípiák mentén. Ugyanezen gondolkodásmód az alapja a nyugati liberális demokráciáknak is. A közsférában a nőellenes válaszreakció az Egyesült Államokban a mai napig fennáll, különösen a politikai térben. Az Egyesült Államok ma a hetvenedik helyen áll a női politikusok számát tekintve. Hibás lenne azonban azt feltételezni, hogy csupán a nők több mint jelképes számokban történő megjelenése a férfi központú intézményekben automatikusan normalizálná a női véleménynyilvánítás helyzetét. Az a jól megfigyelhető fenyegetés, melyet a női hangok jelentenek a férfi hegemoniára, könnyen vezethet a szexizmus felerősödéséhez a közsférában, legfőképpen a politikai színtéren. Ennek a jelenségnek a bemutatására teszek kísérletet, mikor a legutóbbi amerikai választások jelöltjeinek társadalmi nemi performanszainak szkriptjeit (scripted gender performance) elemzem. Különösen a legutolsó elnökválasztás bizonyult egyfajta népszavazásnak a nemi-politikával kapcsolatban, mikor is „Hillary”-t egy valószínűsíthetően lesbikus 'dögnek' ábrázolták, míg „Obama szenátort” érzékeny embernek, aki képes felülemelkedni faji és társadalmi nemi kérdéseken. Ahogyan George Lakoff érvel a *The Political Mind* című munkájában, mivel a kulturális történetek és szóképek beleégtek az emberek tudatába, ismétlődő jellegüknek köszönhetően rendkívül nehéz felvenni velük a harcot.

érdekes belátásra tehetünk szert arra vonatkozóan, hogy a kisebbségi magyar identitás-építés „traumája” hogyan és miért köszön vissza a női sorsok és alakok tragédiáján keresztül. És mivel a kisebbségi identitás per definitionem relacionálisan működik, a többségiekhez való viszonyaiban határozódik meg (ez esetben: a többségi magyarhoz, illetve a többségi románhoz viszonyul), néhány megfigyelés erejéig kitérek olyan kapcsolódó filmes példákra, ahol román hősnő(k) „román”, illetve „magyar” környezetben válnak traumák áldozataivá (itt elsősorban Cristian Mungiu 4,3,2, illetve Hajdu Szabolcs *Bibliothèque Pascal* című filmjeire gondolok).

Virginás Andrea

Sapientia-EMTE, Fotóművészet, Filmművészet, Média Tanszék, Kolozsvár

Kisebbségi magyar hősnők prózában és filmen, avagy a posztkommunista interpretáció útvesztői

A feminista irodalom- és kultúraértelmezés egyik alapgondolata szerint a női alak, a női főhősnő (s következésképp a nemiség további szimbolikus konstrukciói is) gyakorta szól(hat) másról is, mint a női identitás reprezentációjáról, azaz (akár) allegóriaként is olvasható, értelmezhető. Ezen belátás nyomán figyeltem fel a számos működésképtelen, sérült, traumatizált női főhősnőre, akik az „erdélyi magyar fikció” olyan példáiban jelennek meg, mint Selyem Zsuzsa és Király Kinga regényei, avagy a Peter Strickland rendezte Varga Katalin című film. Előadásomban elsősorban ezeket a példákat felhasználva érvelek amellett, hogy amennyiben engedünk az allegória elméletének, s ennek fényében próbáljuk megérteni a testileg és/vagy lelkileg roncsolt női hősnők „értelmét”, számos érdekes belátásra tehetünk szert arra vonatkozóan, hogy a kisebbségi magyar identitás-építés „traumája” hogyan és miért köszön vissza a női sorsok és alakok tragédiáján keresztül. És mivel a kisebbségi identitás per definitionem relacionálisan működik, a többségiekhez való viszonyaiban határozódik meg (ez esetben: a többségi magyarhoz, illetve a többségi románhoz viszonyul), néhány megfigyelés erejéig kitérek olyan kapcsolódó filmes példákra, ahol román hősnő(k) „román”, illetve „magyar” környezetben válnak traumák áldozataivá (itt elsősorban Cristian Mungiu 4,3,2, illetve Hajdu Szabolcs Bibliotheque Pascal című filmjeire gondolok).

JEGYZETEK:

DEGYZETEK:

